Vero-osasto/tulliyksikkö
Ylitarkastaja Jaana Vehmaskoski

13.4.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 31/2018 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ RIKOSASIOISSA JA KANSALLISEN TURVALLISUUDEN YLLÄPITÄMISEN YHTEYDESSÄ SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Lakivaliokunta on 5.4.2018 pyytänyt valtiovarainministeriöltä kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Laeilla pantaisiin täytäntöön niin sanottu rikosasioiden tietosuojadirektiivi.

Yleisesti

Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti esitykseen laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksen mukaan kyse olisi yleislaista, jota sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, tuomioistuinten, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin myös puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Tämän yleislain sääntelystä voidaan erityislainsäädännössä poiketa. Valtiovarainministeriö pitää perusteltuna, että esityksen sisältämät säännökset, jotka ovat kyseessä oleville hallinnonaloille yhteisiä, on koottu yleislakiin.

Esityksen vaikutukset

Valtiovarainministeriö on jo lausuntovaiheessa tuonut esiin sen, että esitykseen sisältyy eräitä arvioita mm. viranomaisten kuten poliisin resurssitarpeista, mutta näitä ei ole esityksessä edelleenkään arvioitu kattavasti ja yksityiskohtaisesti tehtävittäin. Kuitenkin kyse on merkittävistä muutoksista. Jos taloudellisia vaikutuksia ei voida tässä vaiheessa

kattavasti selvittää, tulisi selostaa kustannusten muodostumiseen vaikuttavat seikat ja esitettävä mahdolliset enimmäis- ja vähimmäismäärät sekä niiden ajoittuminen vuosittain. Erityisesti poliisin osalta tulisi selvittää ja mainita, mitkä merkittävät tietojärjestelmät vaativat muutosta ja millä aikavälillä muutokset tehdään sekä mikä on kertaluonteinen ja mikä pysyvä meno. Ehdotuksesta tulisi myös käydä selkeästi ilmi, otetaanko muutenkin kuin lokijärjestelmän vaatimusten osalta käyttöön siirtymäaika vuoteen 2023. Lisäksi tulisi yksilöidä, kuka päättää ja millä menettelyllä ehdotuksessa mainituista linjauksista. Kysymys on määrärahojen vuosittaisesta budjetoinnista ja eduskunnan tulee saada tiedot siitä, mitä kunkin vuoden määrärahalla on tarkoitus rahoittaa.

Tässä yhteydessä valtiovarainministeriö näkee tarpeelliseksi tuoda lakivaliokunnan tietoon, että ehdotetun lain vaatimuksien aiheuttamat kustannusvaikutukset Tullin omiin tietojärjestelmiin riippuvat pitkälti direktiivin tulkinnasta, erityisesti tietojärjestelmäkyselyiden lokitietojen vaatimuksien osalta. Esityksessä esitettyjen kustannusvaikutusten osalta on saatu Tullista lausuntovaiheen jälkeen tarkempia arvioita, joiden perusteella kustannusvaikutukset voivat olla jopa merkittäviä yksittäisten tietojärjestelmien kohdalla. Lisäksi esityksen 4 luvun 23 §:ssä säädettäisiin rekisteröidyn mahdollisuudesta esittää tarkastuspyyntö rekisterinpitäjälle nykyisestä poiketen myös muillakin tavoilla kuin henkilökohtaisella käynnillä. Pyynnön voisi esittää myös omakätisesti allekirjoitetulla asiakirjalla tai sitä vastaavalla varmennetulla tavalla. Tarkastuspyynnön esittämistavan laajentaminen kyseisellä tavalla lisäisi huomattavasti rekisteröityjen (ja myös heidän, joista ei ole merkintöjä) kyselyitä. Sillä voi olla huomattavakin kustannusvaikutus Tullille.

Valtiovarainministeriö on jo lausuntovaiheessa tuonut esiin myös sen, että esityksen taloudellisten vaikutusten yksilöintiin on perusteltua sisällyttää arviolaskelma menoista eriteltynä lajeittain kuten mm. tietojärjestelmittäin lokitiedot (järjestelmämuutoksen menot, pysyvät lisäkäyttömenot), rekistereiden muut muutokset (pysyvät, kertaluonteiset menot), tietoturvamuutokset ja rekistereiden käyttöön liittyvät muut lisätehtävät. Ilmeisesti kaikkiin tai lähes kaikkiin ehdotuksen mukaisten muutosten piiriin tuleviin tietojärjestelmiin täytyy tehdä muutoksia ja tämän kustannuksia ei ole edelleenkään selvitetty riittävän selkeästi tai kattavasti. Kustannusten suuruus voi vaihdella paljonkin riippuen muutosten määrästä kussakin tietojärjestelmässä ja siitä, millainen sopimus kullakin virastolla on ICT-toimittajansa kanssa.

Esityksen mukaan ehdotetusta laista aiheutuu Puolustusvoimille ainoastaan vähäisiä taloudellisia vaikutuksia ja muutostarpeet eivät vaadi lisärahoitusta. Marraskuussa 2017 lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta lähdetään kuitenkin siitä, että uudistuksista aiheutuu Puolustusvoimille ”suhteellisen merkittäviä kustannuksia” ja että nämä yksilöidään nyt tarkasteltavassa hallituksen esityksessä. Valtiovarainministeriö on tuonut jo lausuntovaiheessa esiin kannan, että on välttämätöntä, että esityksen mukaisten muutosten tarkemmat kustannusvaikutukset olisi arvioitu tältäkin osin, jotta niihin olisi ollut mahdollista ottaa yksilöidymmin kantaa. Ministeriö toteaa, että esityksen mukaisten muutosten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset on lähtökohtaisesti katettava valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa tarvittaessa kohdennuksin. Tämä tulisi myös todeta esityksessä.

Esityksen suhde tiedonhallinnan uudistukseen

Esityksellä on asiallinen yhteys valtiovarainministeriössä valmisteltavana olevaan tiedonhallintalakiin, joka olisi uusi säädös koskien viranomaisten tiedonhallintaa. Valmisteltava esitys tulisi sisältämään säännökset tiedon elinkaaren hallintaa koskien. Sääntely kattaisi muun muassa tiedonhallinnan suunnitteluvelvollisuuden, julkisen hallinnon tietoturvallisuusvaatimukset, asian- ja palvelunhallinnan rekisteröinnin perusteet ja tietoaineistojen säilyttämisen ja arkistoinnin. Sääntelyllä edistettäisiin viranomaisten tietovarantoihin sisältyvien tietojen käyttöä säätämällä muun muassa teknisistä ja toiminnallisista edellytyksistä rajapintojen avaamiseksi ja yhteentoimivuuden edistämiseksi. Lisäksi sääntely huomioisi julkisen hallinnon tietoaineistojen hyödyntäminen tieteelliseen ja historialliseen tutkimukseen. Sääntelyllä uudistettaisiin myös julkisen hallinnon tietohallintoa ja tiedonhallintaa koskevan ohjauksen sääntely.